

UUSI LAJI SUOMENSELÄLLÄ

Mustakaulauikku (*Podiceps nigricollis*) 3.-6.5.2012 Hirvijärvellä

Toukokuun 3. päivä **Jalasjärven** Hirvijärvellä. Koululla aivan tavallinen torstaipäivä. Työpäivän päätyttyä käytyäni ensin kirkolla asioilla päätän kiertää järven, tälläkin kertaa vastapäivään, kuten useimmiten ennenkin; siten järvi jää vasemmalle ja monesta paikasta voi kiikaroida suoraan autosta. Pitkäksi aikaa en aio pysähdellä, kunhan vähän vilkaisen, onko mitään uutta. Lisäksi tiuhtaa vettä, ja haluan siksikin kiiruhtaa kotiin. Linssiin tavoitin samat vesiäiset kuin edellisinäkin päivinä.

Ventelänmäen kaakkoispuolella pysähdyn peltoliittymän päähän, josta näkyy hyvin alas tulvaniitille ja myös kohtalaisesti järven itäpäähän. Tukkasotkia on tullut järvelle ehkä vähän lisää, joten lasken ne ja kirjaan ylös tasan sata. Sitten löytyy kiikariin tulvassa uiskenteleva uikku. Mika Ilari Koskinen on viikonloppuna tavannut samoilla paikoilla mustakurkku-uikun ja tämänkin vaikuttaisi siltä. Otan putken, koska en kiikarilla pysty varmistamaan lintua mustakurkuksi. Putkikaan ei lopulta tuo apua tilanteeseen. Harmittelen sateen tihutusta, ja ihmettelen linnun nuhruisen keltaista töyhtöä, joka on silmästä taaksepäin ja kovin pienen oloinen. Muistan mustakurkku-uikulla aina nähneeni paljon huomiota herättävämmän, kylläisen keltaisen töyhdön, joka nousee kummallakin puolen päätä yläviistoon pääläen yläpuolelle. Tämä on nyt jotain muuta. En saa mieleeni, millaisia muita pukuja mustakurkku-uikulla mahdollisesti on. Mustakaulauikkukin käy häivähdyksenä ajatuksissa, mutta en sen tuntomerkkejä myöskään muista. Olen tämän linnun nyt nähnyt niin hyvin kuin näissä olosuhteissa voi, ja päätän katsoa kotona lintukirjasta uikkujen tuntomerkit. Ehkä sitten selviää. Kotiin ajaessa ehtii kuitenkin jo monta muuta asiaa nousta mieleen ja lintukirja unohtuu siltä päivältä.

Seuraavana päivänä olen luokkani kanssa Kurikassa karsimassa piirin jalkapalloturnauksen varten ja koulupäivä venähtää tavallista pidemmäksi. Kotona myöhään iltapäivällä muistan uikun. Lintukirjan avattuani tajuan linnun oitis mustakaulauikuksi. Ulkosalla vietetyn työpäivän raukaisuena ajattelen, että käyn seuraavana aamuna varmistamassa havainnon. Aavaa vielä tietokoneen ja tutkin, miten usein lintu on havaittu Suomenselällä. Vasta tietoi-

Dj Canon EOS 7D

Pekka Malmi

Mustakaulauikku Jalasjärven Hirvijärvellä.

suus siitä, että havainto on Suomenselän ensimmäinen, saa jalkoihini vauhtia. Väsymys on kuin poispyyhkäisty. Vielä kännykkä ja tarpeelliset yhteystiedot mukaan ja auton nokka kohti Hirvijärveä.

Ajan järven itäpään parkkipaikalle, ja kiiruhdan vanhalle tornille. Lintu löytyy varsin helposti. Nyt se on siirtynyt tulvasta järven puolelle ja on lähempänä tornia kuin osasin toivoa. Ja se on varmasti mustakaulauikku!

Huomaan, että puhelin on jäänyt autoon. Alas tornista, puolijuoksua parkkipaikalle ja soitto Rajalan Eskolle Kuortaneelle. Hän on luvannut olla illan kotona, mutta lupaa heti viestittää linnusta eteen päin. Palaan takaisin tornille, ja löydän vertailtavaksi myös mustakurkku-uikun. Hämmästyttävää riipeyttä osoittaen saapuu, kun vasta puoli tuntia soitostani on kulunut, tornille Jukka Koivisto Alavudelta sekä vähän sen jälkeen muita eri suunnista maakuntaa ja Eskon Kuortaneelta. Oman kamerani optiikka ei oikein tahdo riittää, mutta onneksi parilla ka-

Dj Canon EOS 5D, obj. Canon EF 24-105 mm 1:4 L IS

Esko Rajala

Näkymä Jalasjärven Hirvijärven vanhasta lintutornista Ventelänmäen suuntaan. Järven kunnostus on nostanut entisestään paikan arvoa lintuvetenä. Etenkin tekosaaret ovat osoittautuneet vesilintujen pesimäkeitaiksi.

meralla saadaan mustakaulauikusta ihan kelvollisia kuvia.

Viikonloppu onkin sitten yhtä hulinaa. Vaikka yhtä ja toista on järvellä matkan varrella havaittu, ei tämän kaltaista harrastajien ryntäystä ole siellä ennen koettu. Kaukaisimmat havainnoitsijat taitavat olla Helsingistä ja Turusta. Vielä maanantaina 7.5. eräs harrastaja viipyy järvellä koko pitkän päivän, mutta lintu on jo jättänyt Hirvijärven.

Vuoden 2011 alusta on SSLTY:llä ollut me-

nossa kisa: ”Arvaa Suomenselän 300. lintulaji.” Veikkauksia on tullut lähes 30 lintulajista, mutta kukaan ei ole päätnyt mustakaulauikkun. Muutenkin kisa ehtii päättyä kesällä ratkaisevammattomaan, kun entinen mustapäätasku jaetaan kahteen lajiin, sepeltaskuun ja mustapäätaskuun, jotka molemmat on havaittu Suomenselällä jo viime vuosikymmenellä. Mustakaulauikusta tulee näin ollen Suomenselän 301. laji RK:n hyväksyessä havaintoni 2.9.2012

Timo Virtanen

Ruusulokki (*Rhodostethia rosea*) Kuortaneella 4.6.2012 – kun vaihdoin ruususen unet yölaulajaretkeen

Pohojalaasia sukujuuria omaavan vaimoni kautta on meillä mökki Kuortaneen Länsirannalla, ja siksi minulla on mahdollisuus tutustua pelto-lakeuksien lintutarjontaan muutaman kerran vuodessa. Kesäkuun alku sopii varsin mainiosti myös yölaulajaretkelyyn, jossa jokivarsien kultakurkkujen lisäksi havaitsee usein etelän kaupunkilaispojalle harvoin vastaantulevia pöllö- ja kanalintulajeja. Tuulisen ja sateisenkin viikon jälkeen sääennuste näytti lupaavalta, tyynyä ja melko selkeää, joten päätin jättää mielenkiintoiselta maistuneen Malbecin kesken ja suunnata kohti Lapuanjokivartta ja Mulkujärveä sekä muutamaa muuta nimensä perusteella käymisen arvoista kohdetta. Kaulushaikaran

puhaltelu Kuortaneenjärven eteläpäässä, muutama saalistelevalle sarvipöllölle sekä pari viitakertusta antoivat syyn odottaa jotain suurempaa.

Yölaulajaretkien yhteydessä aloin katsella myös pelloilla aktiivisesti ruokailevia loppiparvia, jotka koostuivat pääosin erinäköisistä ja mielenkiintoisista pukuista 2kv naurulokeista. Muutamia tunteja lokkeja selattuani löysin aamuhämärissä eräältä niittymäiseltä pelloilta Kuortaneen Mäyryssä naurulokkien seurasta ruokailemasta pienikokoisen loppilinnun, jonka tuntomerkit vaikuttivat täsmäävän ensimmäisen talven ruusulokkiin. Lähestyin lintua dokumentoidakseni sen kameralla, tietysti pelottaen parven lentoon, jolloin myös ruusulok-

ki hävisi näkyvistä matalalla muiden lокkien kanssa. Sain tilanteessa otettua kuitenkin vaatimattomat dokumenttikuvat, ja tarkastettuani lähipellot ja tultuani takaisin löytöpaikalle oli myös ruusulokki palannut takaisin samalle pelolle pienessä naurulokkiporukassa. Katsoin lintua vielä hetken, kirjoitin kuvauksen ja suoritin Bongariliiton jäsenille kuuluvan velvollisuuden, lintutiedotuksen. Vajaan puolen tunnin kuluttua tästä lintu otti yksin siivet alleen ja hävisi näkyvistä noin kaakkoon, Kuhajärven suuntaan. Lintua etsittiin myös paikalle saapuneiden bongarien voimalla, ja Petteri Mäkelä havaitsi linnun seuraavaksi noin 2,5 tuntia edellisestä havainnosta sen lentäessä suunnilleen löytöpaikan kohdalla kahden naurulokin kanssa matalalla pohjoiseen. Tämän jälkeen lintua etsittiin intensiivisesti ja PM löysi sen seuraavaksi parin tunnin kuluttua Yli-Kuhasta paikallisena nukkumassa suurehkoissa naurulokkiparvessa pellolla, joka sijaitsee Kuhajärven eteläpuolella ehkä vajaat kaksi kilometriä ensimmäisestä havaintopaikasta. Tällöin lintu oli paikallisena noin tunnin ja sitä ehtivät katsomaan myös useat bongarit, vaikkakin melko etäältä noin puolen kilometrin päästä. Joskus aamukymmenen jälkeen ruusulokki lähti yksin kohti etelää. Lintu löydettiin vielä kerran Nyrhilästä noin klo 11.15 reilun kilometrin päästä edellisestä havaintopaikasta lounaaseen, jossa se viihtyi ehkä 25 min. ollen siellä parhaiten näkyvissä ja kuvattavissa, kunnes otti korkeutta ja lähti kierrellen länteen klo 11.40 (Lintutiedotus).

Dj Canon EOS 7D

Pekka Malmi

Ruusulokki Kuortaneen Nyrhilässä 4.6.2012

RK on hyväksynyt havainnon. Ruusulokki on Suomenselän 302. laji (tarhakarkurit mukaan lukien 308.).

Dj Canon EOS 5D, obj. Canon EF 24-105 mm 1:4 L IS

Esko Rajala

Muutamit kymmenet tyytyväiset bongarit ehtivät nähdä ruusulokin. Kuvassa ruuhkaa Kuortaneen Lahdenkankaantiellä 4.6.2012 noin klo 09.50

Dj Canon EOS 7D

Martin Låfgren/ Wild Bird Gallery

Kansikuvan ja oheisen kuvan ruusulokki on kuvattu Ruotsin Öckerö'llä 30.12.2011. Tack Martin för bilderna!

Kuortaneen kesäkuun alun 2kv ruusulokki sekä loppuvuodesta 30.12.2011 Ruotsissa kuvattu 1kv lintu ovat pääosin hyvin samanlaisessa puvussa ja siten erot pukutuntomerkeissä ovat suhteellisen pienet. Ruotsin ruusulokki on varsin pitkälti sulkinut ensimmäiseen talvipukuun, vaikka hartioilla, alaselässä, rinnassa, kaulan sivuilla ja päässä onkin havaittavissa Kuortaneen linnusta poiketen vielä muutamia nuoruuspuvun tummempia höyheniä. Siipisulat ja siiven yläpeitinhöyhenkentät ovat sekä Ruotsin että Kuortaneen linnuilla nuoruuspukuiset, vaikka Kuortaneen linnun tummat alueet ovatkin höyhenten ja sulkien kulumisesta johtuen vaaleamman ja himmeämmän ruskeat, eivätkä esimerkiksi peitinhöyhenten valkeammat kärkiosat ole enää näkyvissä. Vaikka Kuortaneen linnun olisi jo kirjallisuuden mukaan kuulunut sul-

kia keväällä ruumiinhöyhenensä ja pyrstösulkansa ensimmäiseen kesäpukuun, on tämä sulkasato selvästi kesken, sillä vain pidentyneiden ja tummakärkisten keskimmaisten pyrstösulkienv ulkopuolella näyttäisi olevan pienet aukot merkinä pyrstösulkienv sulkasadon alkamisesta. Sen sijaan tyypillisesti siipisulkienv sulkasato toiseen talvipukuun alkaa ruusulokilla vasta kesäkuun lopulla, mutta Kuortaneen linnulla näkyy selvästi sulkimisaraja sisemmissä käsisulissa, jonka perusteella kaksi tai kolme sisintä nuoruuspuvun käsisulkaa on pudotettu ja toisen sukupolven sulat ovat kasvamassa. Kaikki siipi- ja pyrstösulat ovat ensimmäisen talven Ruotsissa kuvatulla ruusulokilla vielä täysin nuoruuspuvussa, eikä siis viitteitä sulkasadosta ole havaittavissa.

Hannu Huhtinen

Esiintyminen

Ruusulokki pesii arktisella tundralla, ja sen pesimäkannan on arvioitu olevan 50 000 - 100 000 yksilön luokkaa. Lajin pääasialliset pesimäalueet sijaitsevat kaukana Koillis-Siperiassa, Khatangasta Kolymaan, ja sen päätalvehtimisalueet ovat Beringinmerellä. Ruusulokilla on myös pieniä pesimäpopulaatioita arktisilla saarilla

Pohjois-Amerikassa sekä Grönlannin pohjoisosissa, mutta näiden populaatioiden on arveltu olevan verraten epästabileja. Satunnaisesti hajanaisia pesintöjä on todettu myös Huippuvuorilla. Pesimäalueen ulkopuolella ruusulokki on tyypillisesti sidoksissa arktiseen ahtojäävyöhykkeeseen, vaikka sitä tavataankin säännöllisenä harhailijana Pohjois-Atlantilla, erityisesti Brittein saarilla sekä Islannissa.

Suomessa ruusulokki on suurharvinaisuus, ja

ennen Kuortaneen lintua Suomessa on havaittu vain seitsemän yksilöä. Näistä kolme on ollut talvisia havaintoja, kaksi keväistä toukokuulta sekä kaksi kesältä kesä- ja heinäkuulta. Viisi havaintoa on koskenut vanhaa lintua, yksi kuolleena löydettyä kevättalvista 3kv yksilöä ja yksi toukokuista muuttavaa 2kv lintua.

Ruusulokin määrittäminen

Rakenne ja käyttäytyminen:

Ruusulokki oli kooltaan pieni lokki, selvästi pienempi kuin vieressä olleet naurulokit. Ollessaan maassa ja ruokaillessaan lintu vaikutti melko vatsakkaalta ja rintavalta, mutta kuitenkin erittäin pitkänolaiselta pitkien siipien ja pyrstön vuoksi. Myös lennossa siivet näyttivät selvästi pitkähköiltä ja teräväkärkisiltä poiketen siis selvästi esimerkiksi pikkulokin siivistä. Muodoltaan lintu oli myös selvästi pyöreäpäinen, nokka oli varsin lyhyt, jossain tilanteessa hieman töpäkänkin oloinen. Jalat olivat lyhyet, selvästi lyhyemmät kuin naurulokilla suorassa vertailussa. Lisäksi melko kliseisesti voidaan todeta, että maassa ruokaillessaan ruusulokki oli varsin kyyhkymäisen oloinen: rintava, lyhytjalkainen ja pyöreäpäinen, mutta kokonaisuudessaan peräpää oli varsin pitkänoloinen. Lisäksi ruusulokin pää liikkui kyyhkymäisesti edestakaisin askelluksen mukana.

Pukutuntomerkit ja iänmääritys:

Yleisväritykseltään ruusulokin nuoruuspuvusta ensimmäiseen talvipukuun vaihtunut selkäpuoli oli vaaleanharmaa, aavistuksen vaaleampi kuin suorassa vertailussa olevien naurulokkien selät. Vatsapuoli oli valkea, eikä ainakaan selvää vanhalle linnulle tyypillistä roosansävyä ollut havaittavissa. Valkeassa päässä erottui melko suurelta vaikuttava musta silmä. Silmän ympärillä oli selvä tummempi varjostuma, jonka sisäpuolella erottuivat kuitenkin valkeat silmäluomet. Korvanpeitinhöyhenen takaosaan aivan niskan rajalle muodostuivat pienehköt tummanharmaat täplät. Vaikka pää oli kokonaisuudessaan valkea, oli maastossa havaittavissa päässä ja niskassa aavistus hieman tummempaa ”huntaa”, joka kontrastoitui hieman valkeampaan niskan alaosaan.

Linnun seisoessa erottuivat siiven yläpeitinhöyhenet tasaisen tumman ruskeina, joten nuoruuspuvun höyhenen vaaleammat reunukset olivat käytännössä kuluneet pois. Kyynärsulat olivat vaaleanharmat, leveästi valkokärkiset. Nämä erottuivat varsin hyvin seisovalta linnulta, lennossa kyynärsulat näyttivät yläpinnoil-

taan ennemminkin yhtenäisen valkeilta. Istuvan linnun tertiaalit olivat tummanruskeat, kuitenkin vaaleareunuksiset. Linnun seisoessa myös käsisulat erottuivat tummina, joissa oli kuitenkin leveät valkoiset reunukset. Erityisesti sisemmät näkyvät käsisulat olivat lajityypillisesti erittäin leveästi valkoreunuksiset, ja valkoiset reunukset kiersivät selvästi sulkien ulkohöyhtyyn. Tämä erottui erittäin hyvin myös maastossa tehden käsisulkien kärkiin varsin erikoisen ja muista lähilajeista poikkeavan kuvioinnin. Lennossa siipien alapinnat olivat harmahtavat kyynärsulkien ollessa kärkiosistaan erittäin leveästi täysin puhtaanvalkoiset. Siiven alapinnat eivät kuitenkaan maastossa vaikuttaneet lainkaan niin syvän harmailta kuin valokuvista voi vastataavan ikäisiltä linnuilta tyypillisesti havaita. Lentävältä linnulta havaittiin myös kiilamaisen muotoinen pyrstö, jossa keskimmaiset pyrstösulat olivat selvästi pidentyneet. Huomionarvoista on, että pyrstön muoto oli äärimmäisen vaikea hahmottaa maastossa aamuhämärässä, sillä keskimmaisten pyrstösulkien mustat kärkiosat hävisivät helposti tummaan taustaan. Paljaista osista nokka oli kokomusta ja jalat olivat likaisenpunertavat, aavistuksen vaaleammat kuin naurulokkien jalat suorassa vertailussa.

Valokuvista voitiin lisäksi lentävältä linnulta havaita ruusulokille tyypillinen käsisiiiven yläpinnan kuviointi. Siiven yläpinnan tummien peitinhöyhenen sekä uloimpien tummien käsisulkien ja niitä vastaavien käsisulkien peitinhöyhenen muodostamien tyypillisten v-kuvioiden lisäksi käsisiiiven kärkiosaan muodostuva valkoinen kiila ulottui lähes uloiimpiin käsisulkiin rajaten valkean alueen kapealti tummiin uloimpien käsisulkien kärkiin. Valokuvista voitiin myös varmentaa linnun aloittaneen siipisulkasatonsa, sillä ilmeisesti kaksi sisintä käsisulkaa näytti puuttuvan. Mielenkiintoista sulkasatonsa on se, että kirjallisuuden mukaan kevään osittaisessa sulkasatonsa linnun olisi jo pitänyt olla sulkinut päänsä, ruumiinhöyhenensä sekä keskimmaisia pyrstösulkaa, ja toisaalta siipisulkasadon pitäisi alkaa vasta kesäkuun lopulla.

Ikä määrittyi suoraviivaisesti 2kv:ksi nuoruuspuvusta, vaikkakin jo melko kuluneiden, siipisulkien ja siiven yläpeitinhöyhenen perusteella. Poiketen tyypillisestä ensimmäisen kesän (2kv) linnusta ko. yksilö oli ruumiinhöyhenen osalta vielä ensimmäisessä talvipuvussa tai ainakaan viitteitä ensimmäiseen kesäpukuun sulkimisesta ei voitu havaita. Samoin mustakärkiset keskimmaiset pyrstösulat olivat vielä nuoruuspuvusta jäljellä eivätkä siis vaihtuneet kokovalkoisiksi kuten ensimmäisen kesän linnuilla tyypillisesti.

Hannu Huhtinen

SUOMENSELÄN LINNUT 30 VUOTTA SITTEN

Numeron 3–1982 pääkirjoituksessa harmitellaan pesäkorttien vähäistä täyttämistä alueellamme. Onneksi Helsingin yliopiston eläinmuseo on kehittänyt 2010-luvulla uuden sähköisen pesäkortin. Toivottavasti uinunut ja helppo harrastustapa saa uutta nostetta. Pesimäbiologisella perustiedolla on aina tarvetta ja erityisesti nyt, kun arvioidaan ilmastomuutoksen vaikutuksia.

Mikko Ojanen kirjoittaa sisämaan lintuasemien mahdollisuuksista lintututkimuksessa.

Antero Mäkelä on tehnyt yhteenvetoon yleisen muutontarkkailuaamun 25.4.1982 tuloksista. Tarkkailua oli peräti 21 kohteella. Hanhilla oli meno päällä. Hanhisummaksi saatiin noin 3000 yksilöä.

Mäntässä syntynyt ja yhdistyksemme puheenjohtajanakin toiminut **Heimo Mikkola** on väitellyt tohtoriksi 28.8.1982. Hemin väitöskirjassa tarkastellaan pöllöjen seksuaalista dimorfismia, lajien välistä aggressiivisuutta, ravintobiologiaa ja ekologiaa isolaatiomekanismeja. Heimo on jo kolmas yhdistyksemme pöllötohtori kahden Erkin jälkeen.

Erkki Korpimäki tarkastelee yhdistyksen pesäkorttiaineiston nykytilannetta. Pesäkortteja on täytetty 101 lajista yhteensä 1825. Yli sadan kortin miehiä ovat Reima Haapoja, Erkki Rautiainen, Risto Saarinen, Juhani Kolari, Sakari Ikola ja Ossi Hemminki. Lintulajeista kirjosiappo on tilastoyökkönen 402 pesällä.

Risto Saarinen kirjoittaa haukkojen häkkipyyntistä rengastusta varten. Kanahaukka on syksyisen pyynnin pääsaalis. Muina häkkiin menijöinä mainitaan lapinharakka, helmipöllö, närhi, harakka, varpushaukka, viirupöllö, huuhkaja ja tunturipöllö. Valokuva tunturipöllöstä Erkki Korpimäen sylissä on sykhdyttävä. Häkkipyyntiä varten yhdistys ylläpitää omaa pulutarhaa Alavudella.

Erkki Korpimäki esittelee Kauhavalla pidettyä lintuharrastuskurssia. Viitisentoista kurssilaista perehtyi mm. pikkunisäkkäiden loukkupyntiin, yölaulajien tutkimiseen, petolintujen pesien etsimiseen ja lintujen rengastukseen. Tietoa annettiin myös lintujen runsaudenlaskennasta sekä yksittäisen lajin tutkimisesta. Kurssin lopuksi pidettiin rengastustentti.

Huono sää haittasi SSLM:n linturetkä Varangille. Veneretki suulayhdyskuntaan peruuntui. SSLM:n jäsenluettelo on peräti viiden sivun mittainen. Nimen lisäksi kerrotaan osoite, ammatti, syntymävuosi ja puhelinnumero. Eipä onnistu moinen juorukalenterin julkaisu tänä päivänä.

Täysalbiini haarapääsky löytyi kuolleena Kauhavalta. Raato lahjoitettiin Etelä-Pohjanmaan luontomuseon kokoelmiin.

Jouko Pihlainen on koostanut kuusi sivua lintuhavaintoja huhti-elokuulta 1982. Punajalkahaukka havaittiin Lapualla, lapinpöllö Nurmossa, sepelrastas Korttesjärvellä ja idänuunilintu Kuortaneella.

Raimo Heikkilä tiedottaa lintuhavainnoista kesäisillä suoretkillään Jalasjärvellä, Alavudella ja Peräseinäjoella. Pirjatannevalta nousi lentoon 15 metsähanhea.

Antero Mäkelä on asettanut tunnistustehtävät Mikä laji? –kisaan.

Lehdessä on sivuja 36 ja mustavalkoisia valokuvia yhteensä 19. Foto-Nyblin, Eläinmailma-lehti, Foto&Video Jukka Mäkinen mainostavat.

ER